

DOI: <https://doi.org/10.54937/2026.9788056112410.159-164>

ČINNOSŤ ŠKOLSKÝCH BRATOV NA MEŠTIANSKEJ ŠKOLE S INTERNÁTOM V BOJNEJ PRI TOPOĽČANOCH

THE ACTIVITY OF SCHOOL BROTHERS AT BOARDING BURGHER SCHOOL IN BOJNÁ AT TOPOĽČANY

ŠTEFAN PATRIK KOVÁČ

Catholic University in Ružomberok, Slovakia / Teologická fakulta Košice
Katedra filozofie a histórie
Email: spkovac@gmail.com, stefanpatrik.kovac691@edu.ku.sk
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0005-8363-3309>

ABSTRAKT

Rád školských bratov (FSC, Fratrum Scholarum Christianarum) založil vo Francúzsku sv. Ján Krstiteľ de La Salle a bol zameraný na vzdelávanie a výchovu chudobných chlapcov a mladých mužov. Počas desaťročí svojej činnosti v Európe a mimo nej si získal vynikajúcu povesť. Inštitút prišiel na Slovensko v roku 1899 (do Urmína, dnešných Mojmiroviec). V štúdiu sa autor zaoberá ich činnosťou, vplyvom na vzdelávanie a ich významnou prácou v ľudovej a meštianskej škole s internátom (vynikajúcej internátnej škole) v rokoch 1901 – 1950, a tým aj ich zásluhami o kultúrny rozvoj tejto časti Slovenska, jeho národné prebudenie a vzdelanostný vzostup.

Štúdia sa zaoberá aj bojom komunistického režimu proti Katolíckej cirkvi a zrušením jej cirkevných škôl na Slovensku (ich premenou na štátne školy) komunistami a socialistami v roku 1945. Príspevok končí násilným zánikom kongregácie školských bratov krátko po februári 1948 a obrovskými škodami na slovenskom vzdelávacom prostredí v roku 1950.

Kľúčové slová: *vzdelávanie, Školski bratia, výučba, základné (ľudové) školy, učiteľ, FSC*

ABSTRACT

The Order of the School Brothers (FSC, Fratrum Scholarum Christianarum) was founded in France by St. John the Baptist de La Salle and it was oriented for education and upbringing of poor boys and young men. It had gained an excellent reputation over the decades of its operation in Europe and beyond. The Institute came to Slovakia in the year of 1899 (to Urmin, today's Mojmirovce). In the study, the author deals with their activities, educational influence, and their significant work at People's School and Burgher School with the hall of residence (an excellent boarding school) in the years of 1901 – 1950 particularly and thus their merit for cultural development of that part of Slovakia and its national awakening and educational rising.

The study deals with the fight of the communistic regime against Catholic Church and their termination of its church schools in Slovakia (converting them to state schools) by communists and socialists in the year of 1945, too. The paper ends with the violent conclusion of the congregation of School Brothers short after February 1948 and immense damage of Slovak education environment in 1950.

Keywords: *education, School Brothers, teaching, elementary schools, teacher, FSC*

ÚVOD

Účelom štúdie je poukázať na významný prínos kongregácie Inštitútu školských bratov (IŠB) do výchovného a vzdelávacieho systému pre nižšie stupne škôl (ľudové a meštianky) na Slovensku. Takým je rozoberané pôsobenie bratov učiteľov na *Rímsko-katolíckej meštianskej škole chlapčenskej* (počas existencie prvej Slovenskej republiky zjednotenej s ľudovou školou) v obci Bojná, okres Topoľčany, v období 1901 – 1950, po násilné odobratie školy rehoľnej učiteľskej kongregácii s celým jej areálom, vybavením a internátom (poštátnenie) „ľudovodemokratickým“ režimom po 2. svetovej vojne. Bohužiaľ, týmto činom (znárodnením škôl) od r. 1945 nastupujúci červený režim spôsobil veľkú škodu školstvu v ČSR a ochudobnil vzdelávací systém štátu.

ZAČIATKY ZA RAKÚSKO-UHORSKA. ĽUDOVÁ A MEŠTIANSKA ŠKOLA

Podobne ako v Urmíne (terajšie Mojmírovce pod Nitrou), aj v Bojnei bol iniciátorom príchodu do obce *Spolok pre podporovanie kresťanských škôl v Uhorsku* na čele s národovcom Dr. Karolom Tóthom (Slovák). Udialo sa to v spolupráci s miestnym bojníanskym farárom Jánom Bollom, ktorý chcel v obci pôvodne zriadiť hospodársku školu [1, s. 198]. Financie, ktoré sa im podarilo získať, stačili na odkúpenie starej vojenskej budovy od rakúsko-uhorskej štátnej správy. Tá do roku 1899 slúžila na ubytovanie a odpočinok [2, s. 4] vojenských vyslúžilcov, predtým aj ako okresná vojenská nemocnica (*ozdravovňa*) [3, s. 7].

Keď sa dosiahla dohoda s rehoľou Bratov kresťanských škôl, provinciál tzv. nemeckej provincie Br. Jozef Kosmas Ján Knauff, FSC, ktorý stál na jej čele v rokoch 1887 – 1910 [4], posielal prvých dvoch školských bratov do Bojnei. Do obce pricestovali 4. júna 1901, aby tam založili rehoľnú komunitu [2, s. 4] a pripravili všetko potrebné. Samotná budova po cisársko-kráľovskej armáde bola už dva roky prázdna a vo veľmi zlom stave; muselirobiť najnevyhnutnejšie opravy, aby bola sčasti vôbec obývateľná. 13. septembra komunitu učiteľov posilnili z Viedne ďalší dvaja učители na čele s bratom Adolfom, ktorý sa stal jej predstaveným, a jeho zástupcom.

Začiatky boli pre školských bratov mimoriadne náročné, stará vojenská budova doslova chátrala a vyžadovala si veľké opravy a úpravy. Obetaví rehoľníci napriek tomu v septembri 1901 prevzali vyučovanie [3, s. 7] chlapcov z miestnej ľudovej školy (LŠ) vo svojej budove a vytvorili trojtriednu chlapčenskú LŠ. Netrvalo dlho a pre študentov, ktorí končili šiestu triedu miestnej ľudovej školy, založili tzv. pokračovacia školu. Bratia spolu s vyučovaním postupne rekonštruovali budovu, zaviedli acetylénové osvetlenie [3, s. 7], vybudovali priestrané ihrisko, pristavili vyhovujúcejšiu budovu školy. Pri dome FSC zriadili malý noviciát (*juvenát*) pre svoj budúci slovenský rehoľný dorast.

Bratia ako kvalifikovaní učители mali vyššie ciele, a tak zakrátko založili súkromnú *rímsko-katolícku chlapčenskú meštiansku školu s internátom* [5, s. 322] (MŠSI). Takýto typ školy bol na vtedajšom území Slovenska jedinečný. Keďže bola „súkromná“ (ani cirkevná, ani štátna či obecná), museli študenti najprv skladať záverečné skúšky na iných štátnych meštiankach – až do roku 1910. Škola mala aj „pracovnú výchovu“ v školskej záhrade či vinohradoch a v dielňach (napr. stolárskej) [5, s. 322].

Absolventi MŠSI, na ktorej študovali aj juvenisti (kandidáti kongregácie), mohli potom pokračovať v štúdiu učiteľstva v učiteľských ústavoch, na odborných stredných školách alebo vyučiť sa rozličným remeslám.

ROZVOJ RÍM.-KAT. MEŠTIANSKEJ ŠKOLY CHLAPČENSKEJ S INTERNÁTOM

V meštianskej škole mali bratia prakticky od začiatku osvetlenie, najprv acetylénové, neskôr elektrické. Pri škole vysadili vinohrady a založili včelín so šesťdesiatimi úlmi [1, s. 199]. Do internátu – v súlade s charizmou svojej kongregácie – zo začiatku prijímali aj chlapcov s problémovým správaním; vedeli, ako ich majú viesť a vychovávať. Do školy s internátom sa hlásilo veľké množstvo záujemcov [2, s. 4] prakticky z celého Uhorska, ale kapacity boli obmedzené, nebolo ich možno všetkých prijať. Škola sa rýchlo rozvíjala a jej vybavenie sa zlepšovalo.

Okrem rozširovania školy o ďalšie budovy, bratia dbali aj na okolie – vysádzali stromy a okrasné rastliny. Vybudovali lurdskú jaskyňu¹ v rohu školského pozemku pri ceste do Topolčian, rozšírili ihrisko, aby mohli s chovancami hrať najrozličnejšie hry a pestovať tam športy. Zriadili priestrannú kaplnku, do ktorej mali prístup a bohoslužieb sa v nej mohli zúčastňovať nielen bratia, novíci a juvenisti, ale aj internátni žiaci, prípadne ľudia z obce.

Osobitne dbali na vybavenosť kabinetov [6, s. 49] a kvalitu (aj unikátnych) učebných pomôcok, ktoré školskí bratia získavali okrem iného zo svojich škôl v zahraničí. I tie svedčili o úrovni poskytovaného vzdelania. Škola vlastnila množstvo máp, glóbusov, hrdila sa bohatou mineralogickou a botanickou zbierkou, mala dokonca preparované zvieratá v životnej veľkosti. Výnimočný svojím vybavením boli najmä fyzikálny a prírodovedný kabinet, ktoré patrili k najlepšie vystrojeným najprv v Uhorsku ale neskôr aj v celej ČSR² – ani mestské gymnáziá nemali porovnateľné. Učebné plány v Bojnej zahŕňali aj povinné predmety, ktoré sa mali vyučovať na meštianskych školách v Česko-slovenskej republike [7, s. 31] a určilo ich pražské Ministerstvo školstva a národnej osvety (MŠaNO).

Kabinety obsahovali aj katechetické pomôcky na vyučovanie náboženstva [2, s. 4], ktoré viedli sami školskí bratia podľa zásad a úprav svojho zakladateľa sv. Jána Krstiteľa de La Salle a v línii svojich rehoľných pravidiel.

V školskej budove si našli svoje miesto učebne a triedy, kresliareň, hudobná sieň, telocvičňa a rozličné remeselné dielne pre študentov [3, s. 8]. V meštianke školskí bratia mali aj bohatú náboženskú a pedagogickú knižnicu, ktorá obsahovala viac ako päťtisíc zväzkov slovenskej, nemeckej, českej, maďarskej a inojazyčnej literatúry. Počas prvej ČSR škola odoberala a dávala k dispozícii študentom všetky významnejšie pedagogické časopisy v slovenskom a českom jazyku, ako aj časopisy pre mládež [3, s. 8] (napr. Plameň, Priateľ dietok, Mládež a misie, Posol BSJ, Srdiečko a i.). Tak isto žiacka knižnica bola bohatá, obsahovala množstvo českej a slovenskej najmä prekladovej i dobrodružnej literatúry.

Internát pozostával z troch veľkoplošných spální – sál s viacerými posteľami pri stenách, jedálne, herne a dve kúpeľne. Jeho maximálna kapacita ubytovania bola do sto študentov. V školskom areáli sa nachádzala budova-lazaret (malá nemocnica pre chorých žiakov), školská pekáreň, ďalej statok s chovom hydiny, kráv, ošípaných, s koňmi; mali aj zverinec s divými zvieratami [3, s. 8]. Škola bratov FSC bola aj z tohto hľadiska vybavená lepšie ako ktorékoľvek štátne gymnázium či meštianska škola v Uhorsku a neskôr v Česko-Slovensku.

NOVICIÁT KONGREGÁCIE FSC, DUCHOVNÉ VEDENIE A VOĽNOČASOVÉ AKTIVITY ŠKOLSKÝCH BRATOV PRE ŠTUDENTOV

V Bojnej pri dome FSC už existoval juvenát (nižší stupeň noviciátu), keď v roku 1920 vznikla slovensko-česká provincia kongregácie Inštitútu školských bratov. Tak pre rehoľu vznikla aj otázka riadneho noviciátu pre prípravu vstupu do zasväteného života [8, s. 201] (dovtedy slovenskí, moravskí a českí bratia sa pripravovali v noviciáte kongregácie vo Viedni). Rozhodovalo sa o Urmíne, Bojnej alebo vzniku seminára pri domoch FSC v Čechách. Predstavení ho umiestnili do Bojnej. Prvých osem mladíkov zo Slovenska prijalo rehoľné rúcho v r. 1921. Juvenát i noviciát bol spoločný pre Slovensko i české krajiny. V obci noviciát fungoval osem rokov – do roku 1928, kedy nitriansky biskup Dr. Karol Kmetko školským bratom ponúkol vhodnejšie a väčšie prostredie biskupského kaštieľa s príľahlým parkom v Močenku. Po roku 1928 tak v Bojnej zostal juvenát pre celú slovensko-českú provinciu.

V škole panoval poriadok, školskí bratia bojovali proti zmätku a záhaľke. Denný plán mal tri základné časti: vyučovanie a formácia, osobné štúdium a odpočinok so zábavou [3, s. 8]. V tretej časti ponúkali chovancom bohatú paletu voľnočasových aktivít. Mohli sa venovať – prostredníctvom rôznych krúžkov – chovu včiel (včelárstvu), športovým hrám, obrábaniu vinohradu (vinohradníctvu), ošetrovaniu stromov [2, s. 4] a i. V rámci rozšírenia vyučovania prírodných vied chodievali so študentami na tema-

¹ Zachovala sa doteraz na rozdiel od najväčšej budovy školy, ktorú komunistický režim zbúral v priebehu 80-tych rokov 20. stor.

² Vtedy niesla škola meno *Rím.-kat. meštianska škola chlapecká*. DABÚ Spišské podhradie, archívna zbierka Učiteľský ústav, krab. IV.

tické vychádzky a výlety do blízkeho i vzdialeného okolia Bojnej (kostol – rotunda sv. Juraja z obdobia V. Moravy pri Nitrianskej Blatnici a pod.) či na exkurzie do priemyselných fabrík do Topoľčian.

Už za uhorského obdobia vybudovali telocvičňu, do ktorej zakúpili športové náradie. Tú však využívali v širšom poňatí: slúžila aj ako divadelná sieň s pódium [3, s. 8] a neskôr (obdobie v ČSR a prvej Slovenskej republiky) ako kino. Aj v časoch maďarizačného útlaku v nej hrávali divadelné predstavenia v slovenčine [2, s. 4], čo malo pre miestnych ľudí nielen kultúrny, ale aj národnobuditeľský význam. Pred národnými a cirkevnými slávnosťami a výročiami nacvičovali so študentami rôzne recitačné a spevácke predstavenia. Vo vzdelávacej inštitúcii vznikol aj dychový orchester, ktorý dirigoval Br. Anzelm Uherík, FSC. Bol bojníanskym rodákom a počas jeho vedenia početnej kapely (mala aj tridsať študentov a žiakov) získalo toto teleso vynikajúcu povest' v celom okolí obce; dostávali veľa pozvánok.

Za prvej Slovenskej republiky sa ľudová a meštianska škola zlúčili do jednej *Rím.-kat. meštianskej a ľudovej školy v Bojnej* s ústredným vedením na čele s riaditeľom Br. Štefanom Chrenkom, ktorého neskôr vystriedal Br. Jaroným Jozef Hanuska [9]³.

Po zmene režimu v r. 1945 bola „ľudovodemokratickým“ vedením štátu škola kongregácii s jedinečným vybavením kabinetov bez náhrady odobratá (poštátneňá) a Povereníctvo školstva vied a umení (PŠVaU) z nej v r. 1950 vytvorilo *Strednú školu v Bojnej*. Učiteľov na ňu – po násilnom odsunutí školských bratov – rehoľníkov do koncentračného strediska zriadeného v Močenku – určoval (dával umiestenky) Krajský národný výbor v Nitre⁴.

STARŠÍ BRATIA FORMUJÚ MLADŠÍCH A ZHODNOTENIE

Značnú pomoc pri výchove ku kresťanským hodnotám a vyučovaní žiakov, študentov i kandidátov rehoľného života (juvenistov a novicov) na začiatku poskytli starší bratia – odchovanci rakúskych školských ústavov kongregácie vo Viedni (najmä bratia Eugen a Dezider Rada, Jaromír Rob, Arnošt Bis a viacerí iní) [2, s. 5]. Rehoľnému dorastu sa venoval ako predstavený noviciátu ostrieľaný Br. Štefan Etienne Oravec, ktorý svoje skúsenosti zo zahraničia (Egypt, Sudán, Turecko) vedel odovzdať mladým. Inštitút FSC ho povolal domov v r. 1920 a už zostal pôsobiť na Slovensku.

Mladých rehoľníkov po absolvovaní juvenátu, meštianky a noviciátu (buď v Bojnej, alebo od r. 1928 v Močenku) kongregácia posielala na absolvovanie školastikátu na učiteľský ústav do Spišskej Kapituly [10, s. 169], kde okrem duchovnej formácie získavali pedagogickú spôsobilosť učiť na LŠ, prípadne – po dorobení si požadovaných skúšok – MŠ či UÚ. Po maturite a zložení odborných skúšok (na meštianky) postupne v Bojnej pôsobili a vystriedali sa v škole mnohí noví slovenskí školskí bratia, napríklad [3, s. 10] Ján Pitoniak, Alojz Vronč, Imrich Dobrovodský, Jozef Halcin, Jozef Hanuska, Kasián Marcin a Ladislav Chrenka.

Úspešné pôsobenie školských bratov v tejto oblasti Slovenska ukončil nástup komunistickej strany k moci, ktorá sa usilovala dostať pod kontrolu výchovu a vzdelávanie mládeže a preto sa usilovala o vylúčenie vplyvu Cirkvi v týchto oblastiach (vo februári 1948 úplne prebrala štátnu a výkonnú moc v Prahe – na Slovensku čiastočne slobodné povojnové voľby v r. 1946 vyhrala Demokratická strana [11, s. 622] – a tak komunizmus prišiel ku nám „zo západu“, z Prahy). IŠB zažil svoju Barbarskú noc z 3. na 4. mája 1950 pri druhej vlne násilnej likvidácii rehoľných spoločenstiev Cirkvi.

LIKVIDÁCIA EXCELENTNÉHO VZDELÁVACIEHO ÚSTAVU ŠKOLSKÝCH BRATOV V BOJNEJ

Škola bola poštátneňá v r. 1945 a školskí bratia v nej zostali pôsobiť aj po vojne, dokonca riaditeľom zostal člen Kongregácie Br. prof. Jaroným Jozef Hanuska, FSC. Definitívnym ukončením úspešnej činnosti školských bratov v Bojnej na poli duchovnej formácie a vzdelávania bol násilný zásah komunis-

3 DABŮ Spišské podhradie, archívna zbierka Učiteľský ústav, krab. IV. Predtým zastávali úrad riaditeľa MŠ Br. Dezider Rada a po ňom Br. Jaromír Rob.

4 Takto do *Strednej školy* presunuli napr. Br. Jozefa Halcina, FSC z UA v Spišskom Podhradí, a pôsobil v nej do 3. mája 1950. Aj jeho však napokon určili na nútené práce do Čiech. HALCIN, Jozef: *Môj životopis* [rukopis]. DABŮ Spišské podhradie, archívna zbierka Učiteľský ústav, krab. IV.

tického režimu proti mužským rehoľiam v roku 1950, nazvaný Akcia K. Rehoľné komunity školských bratov boli likvidované v druhej vlne tejto akcie.

V noci 4. mája 1950 do budovy domu FSC, meštianskej školy a internátu vtrhlo prepádové komando ozbrojených príslušníkov ZNB, ŠtB a Ľudových milícií⁵. Postupovali v noci, lebo sa chceli vyhnúť odporu zo strany občanov Bojnej. Deportácia sa odohrala za dramatických okolností. Ozbrojené bezpečnostné zložky ministerstva vnútra zaistili všetkých prítomných rehoľníkov (aj z predtým zrušených inštitúcií Učiteľskej akadémie zo Spišského Podhradia a Výchovného ústavu v Slovenskej Lupči, ktorí sa tam nachádzali). V tú *barbarskú noc* ich deložovali do koncentračného strediska v Močenku, kde v prenatatom biskupskom kaštieli mali noviciát.

Varovaní priebehom Akcie K1 v apríli 1950, predstavení prepustili 16 juvenistov (prvý stupeň formácie noviciátu) do rodín a tak ich zachránili pred zatknutím, internáciou a nútenými prácami v Čechách.

Dom kongregácie, školu a internát obsadili príslušníci ĽM (Ľudových milícií), ZNB a Inštitútu zabavili všetok majetok. Aj najnutnejšie veci, ktoré si rehoľníci mali brať so sebou, podrobili prísnej prehliadke [12]. Likvidátori komunity znesvätili aj kaplnku komunity a školy.

Ak aj nie v tú *barbarskú noc*, tak nasledujúce dni a týždne, boli výnimočné botanické a mineralogické zbierky a pomôcky, geografické mapy a glóbusy, preparované zvieratá, cenné vybavenie fyzikálnych a prírodopisných školských kabinetov čiastočne vandalsky zničené, rozkradnuté, rozpredané [3, s. 7]⁶. Podobne skončila hodnotná učiteľská knižnica, ktorá obsahovala viac ako 5 000 zväzkov náboženských a pedagogických kníh [2, s. 5], i žiacka.

Takto štátne komunistické orgány násilne prerušili blahodarnú výchovnú činnosť Kongregácie školských bratov v Bojnej. Následne ich prevádzali po rôznych internačných strediskách a menili ich pobyt (Hronský Beňadik, Báč, Belušké Slatiny, Malacky, Rúbaň), aby napokon mnohí z nich skončili na nútených prácach na stavbách a v továrňach v Čechách. Niektorí z nich ponížujúce správanie a ťažké práce neprežili [12].

Internát školy, do ktorého chodili študenti MŠ najprv z celého Uhorska, potom najmä západného Slovenska a kandidátov rehoľného života z RČS, SR a ČSR, koncom školského roka 1949/50 rozpustili. Meštiansku školu PŠVaU zmenilo na poľnohospodársku školu, ktorá zopár rokov žila „zo slávy a zásluh“ starej MŠ pod vedením rehole FSC, ale upadala pre nezáujem rodičov a študentov a napokon ju zrušili. Do opustených budov, o ktoré sa nik nestaral, sa zahryzol zub času, postupne chátrali až ich napokon v 80-tych rokoch 20. stor. asanovali [3, s. 11].

ZÁVER A ZHODNOTENIE

Aj keď mocenské zložky štátu a politika KSČ v r. 1950 ukončila činnosť školských bratov, môžeme ju bilancovať pozitívne: za takmer 50 rokov prešlo v Bojnej rukami školských bratov okolo 3 000 mladých ľudí [2, s. 5], ktorým sa rehoľní učiteľia obetavo a príkladne venovali, formovali ich vnútro, snažili sa im vštepiť morálne hodnoty, odovzdávali im vedomosti, svoj voľný čas, pre mnohých (najmä z internátu a juvenátu) boli otcami a vzormi správania. Veď vo výchove postupovali podľa zásad a metód veľkého znalca detskej duše, pedagóga Jána Krstiteľa de La Salle, svojho zakladateľa, ktorému aj v školskom areáli v r. 1926 odhalili na Slovensku jedinečnú sochu⁷. Zo školy odchádzali študenti zorientovaní v živote, cítiac zodpovednosť za seba a za druhých, mnohí z nich sa vynikajúco v živote uplatnili a dosiahli aj vysokoškolské vzdelanie, čo na tú dobu vôbec nebolo bežné.

5 Podobne ako v Mojmirovciach. DUBČEK, Štefan: 100 rokov od príchodu školských bratov do našej farnosti. In: ŽILÍK, Robert: *Srdce v škole. Pamätnica školských rádov v Urmíne*. Edícia Región a čas. Močenok : Dropik, 2019, s. 47.

6 Zachoval sa len malý zlomok; niektoré z týchto pomôcok (rôzne geologické zbierky nerastov a živočíšnych preparátov) sa podnes využívajú v súčasnej Základnej škole Bojná. STANKOVSKÝ, Jozef: *Pôsobenie Školských bratov v obci Bojná v rokoch 1901 – 1950*, s. 8.

7 Socha zakladateľa so zobrazenými žiakmi prekvapivo pretrvala obdobie totality 1948 – 1989, dokonca bola pamiatkovo chránená. Doteraz zdobí obec Bojnú v pamätnom parčíku z úcty venovanej školským bratom, ktorí významne prispeli ku kultúrnemu a duchovnému pozdvihnutiu obce.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] TEMEŠ, Jozef Marián: *Svätý Ján de La Salle, veľký priateľ mládeže*. Močenok : Kníhtlačiarne F. Urbánka, 1934.
- [2] MIKO, Štefan Tichomír, FSC: *Dejiny Školských bratov na Slovensku 1899 – 1950*. Bratislava : 1999.
- MIKO, Štefan Tichomír, FSC: Prof. Jozef Marián Temeš 75 ročný. In: *Svedectvo viery 3*. Trnava : Dobrá kniha, 1992.
- [3] STANKOVSKÝ, Jozef: *Pôsobenie Školských bratov v obci Bojná v rokoch 1901 – 1950*, Bojná : Obec Bojná, 2011.
- [4] Geschichte der Schulbrüder in Österreich von 1857 bis 2007 [online]. [Cit. 2024-12-12] Dostupné na: schulmili.eu/Jubilaeum250Jahre.
- [5] UHLÁR, Vladimír (Ed.): *Okres Topoľčany. Historicko-vlastivedná monografia*. Bratislava : Obzor, 1988.
- [6] FABER, Alfonz: *Ján de La Salle, zakladateľ modernej výuky a výchovy, patrón učiteľov a vychovávateľov*. (Doslov: Školskí bratia na Slovensku.) Bratislava : Lúč, 1991.
- [7] GABZDILOVÁ, Soňa: *Školský systém na Slovensku v medzivojnovnej Československej republike (1918 – 1938)*. Košice : Vyd. UPJŠ, 2014.
- [8] SPIŠÁK, Pavol: Školskí bratia. In: PÖSTÉNYI, Ján (ed.): *Katolícke Slovensko. Na pamiatku tisícročného jubilea blaženého zvestovania Kristovej viery nášmu národu slovenskému, 833 – 1933*. Trnava : SSV, 1933, s. 201.
- [9] Diecézny archív biskupského úradu v Spišskej Kapitule (DABÚ-SK), archívna zbierka Učiteľský ústav.
- [10] MIŠKOVIČ, Alojz: Dejiny Rímskokatolíckeho učiteľského ústavu v Spišskej Kapitule. In: MIŠKOVIČ, Alojz (ed.): *Pamätník 110. ročnice založenia Rím.-kat. UÚ v Spišskej Kapitule (1819 – 1929)*. Trnava : SSV, 1931, s. 169.
- [11] ĎURICA, Milan Stanislav: *Dejiny Slovenska a Slovákov v časovej následnosti faktov dvoch tisícročí*. Bratislava : Lúč, 2013.
- [12] BOHÁČ, Martin: Z pôsobenia školských bratov v Močenku [online]. [Cit. 2024-12-31] Dostupné na: historia-mocenok.sk/z-posobenia-skolskych-bratov-v-mocenku.
- [13] DUBČEK, Štefan: 100 rokov od príchodu školských bratov do našej farnosti. In: ŽILÍK, Robert: *Srdce v škole. Pamätnica školských rádov v Urmíne*. Edícia Región a čas. Močenok : Dropik, 2019.